

Οι Σταυροφορίες και η πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204

"κρείττοτερον εστίν ειδέναι εν μεση τη πόλει φακιόλιον βασιλεύον Τούρκων ή καλύπτραν Λατινικήν".

Τάξη : Β' Λυκείου

Διδακτική Ενότητα : Κεφάλαιο 3, Ενότητα 7 «Οι Σταυροφορίες» [Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου Κόσμου (565-1815), ΟΕΔΒ, σελ. 67-71]

Προβλεπόμενες διδακτικές ώρες : 3-4. Σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα προβλέπονται 2 διδακτικές ώρες για την ενότητα. Οι 1-2 επιπλέον ώρες είναι απαραίτητες προκειμένου να προλάβουν οι μαθητές να ολοκληρώσουν τις παρουσιάσεις τους, αλλά και να παρουσιαστεί ολοκληρωμένα στην ολομέλεια η διδακτική ενότητα.

Σύνοψη :

Οι Σταυροφορίες αποτελούν ένα από τα αντιπροσωπευτικότερα ιστορικά φαινόμενα εφαρμογής της πάγιας πολιτικής των ευρωπαϊκών κρατών να επεκτείνουν την κυριαρχία τους προς την Ανατολή, αλλά και της εκμετάλλευσης της θρησκευτικής πίστης και ιδεολογίας για την υλοποίηση πολιτικών και οικονομικών επιδιώξεων. Ανεξάρτητα από τις γενικές αυτές παρατηρήσεις, οι εκστρατείες αυτές των σταυροφόρων έχουν ιδιαίτερη αξία για τον ελληνικό χώρο και την ελληνική ιστορία, μιας και μ' αυτές είναι συνδεδεμένη άρρηκτα η πορεία και η εξέλιξη του βυζαντινού κράτους από τις αρχές του 13^{ου} μέχρι και την οριστική του κατάρρευση στα μέσα του 15^{ου} αι. Κατά τη διάρκεια τους έλαβε χώρα η πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης, ύστερα από περίπου 9 αιώνες ζωής, εγκαινιάστηκε η φραγκοκρατία στον ελλαδικό χώρο - γεγονός που σφράγισε την πορεία ορισμένων περιοχών, όπως η Κρήτη, τα Επτάνησα, τα Δωδεκάνησα και η Κύπρος - και ουσιαστικά σηματοδότησαν την αρχή του τέλους του βυζαντινού κόσμου.

Στόχος της παρούσας διδακτικής πρότασης και θέμα όλων των δραστηριοτήτων του εκπαιδευτικού σεναρίου είναι η προσέγγιση της εκδήλωσης και πραγματοποίησης των Σταυροφοριών γενικά και πιο συγκεκριμένα της Δ' Σταυροφορίας μέσα από διαφορετικές πηγές . Κεντρικός άξονας είναι η αναζήτηση, επιλογή, ταξινόμηση, ανάλυση κειμενικού και οπτικού υλικού προκειμένου να κατανοηθούν οι παράγοντες που οδήγησαν στην εκδήλωσή τους και η σημασία τους για την ζωή και την πορεία του βυζαντινού κράτους.

Η χρήση των πηγών επιτρέπει στο μαθητή να συμμετέχει ενεργητικά στην κατάκτηση της γνώσης. Η προσπάθειά μας εντοπίζεται στο να οδηγήσουμε το μαθητή στην ανακάλυψη και ταξινόμηση της ιστορικής γνώσης, ώστε με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων από όλες τις ομάδες να προκύψει μία πλήρης σχηματική και συνοπτική παρουσίαση του φαινομένου των Σταυροφοριών και του γεγονότος της άλωσης του 1204.

Παιδαγωγική προσέγγιση :

Το εκπαιδευτικό σενάριο δεν προσεγγίζει την ιστορική γνώση ως συσσώρευση ιστορικών στοιχείων, αλλά, προσπαθεί σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις της ιστορικής εκπαίδευσης, να συνδέσει την ιστορική γνώση με την ιστορική μέθοδο.

Οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού σεναρίου ακολουθούν τα εξής στάδια της ιστορικής διαδικασίας:

1. Τη διατύπωση ιστορικών ερωτήσεων βάσει του μεθολογικού πεντάπτυχου πού- πότε- πώς - ποιος - γιατί.
2. Την αξιοποίηση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών ως βασικών «τόπων» αλίευσης πληροφοριών.
3. Τη διατύπωση ερωτήσεων ως προς τις πηγές και την ερμηνεία τους ως μαρτυριών εντός του ιστορικού πλαισίου.
4. Την επιλογή από το σύνολο των προσφερόμενων δεδομένων του πιο εύστοχου, πιο συναφούς με το ζητούμενο και πιο σημαντικού.
5. Τον εμπλουτισμό της κοινωνικής ιστορικής γνώσης, ο οποίος επανατροφοδοτεί την ιστορική σκέψη αλλά και ενισχύει την κατανόηση της έννοιας της διαχρονικότητας και της ανάγκης μελέτης του παρελθόντος, ως παράγοντα κατανόησης της ανθρώπινης σκέψης και δραστηριότητας.

Οι ασκήσεις - δραστηριότητες του εκπαιδευτικού σεναρίου συμβάλλουν στην εξοικείωση των μαθητών/ μαθητριών :

A. Με τη δόμηση κύριων ιστορικών εννοιών:

- Εξαγωγή αιτιών
- Εξαγωγή κινήτρων
- Χρήση τεκμηρίων για την εξαγωγή γνώσης του παρελθόντος
- Ενίσχυση του χρονικού και γεωγραφικού προσανατολισμού

B. Με τα κύρια στοιχεία δόμησης της ιστορικής σκέψης:

- Χρήση ειδικού λεξιλογίου που απαιτεί η ιστορική σκέψη
- Εξακρίβωση της εγκυρότητας της ιστορικής σκέψης
- Διερεύνηση της χρήσης της ιστορικής γνώσης

Επίσης οι ασκήσεις - δραστηριότητες προσπαθούν να καλύψουν τις κύριες αδυναμίες του συμβατικού τρόπου διδασκαλίας στη σχολική τάξη. Ειδικότερα ενισχύουν:

- Την πολλαπλή αναπαράσταση σύνθετων ιδεών.
- Την άντληση και κατάταξη της ιστορικής πληροφορίας.
- Την παρουσίαση και την επεξεργασία της ιστορικής πληροφορίας.
- Συγχρονική ή διαχρονική προσέγγιση ιστορικών γεγονότων και φαινομένων.

Διδακτικοί στόχοι

A. Ως προς το γνωστικό αντικείμενο της Ιστορίας επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να εκτιμήσουν το χαρακτήρα, τα αίτια, την εξέλιξη και τις συνέπειες των σταυροφοριών.
- Να γνωρίσουν μέσα από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές τις συνθήκες πραγματοποίησης της πρώτης άλωσης της Πόλης (1204), καθώς και τη σημασία της για τη μετέπειτα εξέλιξη του βυζαντινού κράτους.

B. Ως προς τη μαθησιακή διαδικασία επιδιώκεται γενικά οι μαθητές να εφαρμόσουν το σχήμα: γνώση, κατανόηση, εφαρμογή, ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση.

Γ. Ως προς τη χρήση νέων τεχνολογιών

- Να μπορούν τα παιδιά να πλοηγηθούν στο διαδίκτυο και να αναζητούν εικόνες.
- Να έρθουν σε μια πρώτη επαφή και να γνωρίσουν πώς λειτουργεί ένα εκπαιδευτικό λογισμικό και να εξοικειωθούν όσο γίνεται με τη χρήση του.

Ειδικότερα:

- Να ενισχύσουν τη γνωστική τους ικανότητα σε θέματα ιστορικού περιεχομένου.
- Να κατανοήσουν, να ερμηνεύσουν και να προεκτείνουν ιστορικό περιεχόμενο.
- Να αναλύσουν στοιχεία και σχέσεις.
- Να συνθέσουν σχέδια δράσης και να επικοινωνήσουν.

Οργάνωση της τάξης - ροή της δραστηριότητας

Το μάθημα ξεκινά με καταιγισμό ιδεών σχετικά με τις σταυροφορίες. Ο καθηγητής αναφέρει ότι υπάρχουν μελετητές οι οποίοι θεωρούν το γεγονός ως μία από τις μελανότερες σελίδες του χριστιανισμού και άλλοι ως μία από τις λαμπρότερες. Το θέμα που θα εξεταστεί είναι ο χρόνος, οι αιτίες, ο τόπος, οι συνθήκες διεξαγωγής τους καθώς και η σημασία τους και οι συνέπειές τους για το Βυζάντιο.

Οι μαθητές θα εργαστούν σε προεπιλεγμένες ομάδες των τεσσάρων ατόμων ανά μονάδα υπολογιστή. Οι απαντήσεις των μαθητών διαμορφώνονται από κοινού στην ομάδα και παραδίνονται στο τέλος της ώρας.

Οι μαθητές εισέρχονται στο εργαστήριο Πληροφορικής και παίρνουν τη θέση τους μπροστά στους υπολογιστές. Ο καθηγητής έχει τοποθετήσει το αρχείο με τα φύλλα εργασίας σε κάθε υπολογιστή. Τα φύλλα είναι διαφορετικά για κάθε ομάδα και σ' αυτά περιέχονται οι δραστηριότητες τις οποίες καλούνται να διεκπεραιώσουν οι μαθητές.

Το μάθημα ολοκληρώνεται σε 3 ή 4 διδακτικές ώρες. Στο πρώτο δίωρο οι μαθητές ασχολούνται με τη συλλογή και επεξεργασία του υλικού καθώς και με την συμπλήρωση του φύλλου εργασίας. Μετά την ολοκλήρωση των δύο πρώτων διδακτικών ωρών, ο διδάσκων προχωρεί στην αξιολόγηση των φύλλων εργασίας της κάθε ομάδας και συνθέτει σε μία ενιαία μορφή τα αρχεία των παρουσιάσεων της κάθε ομάδας, ώστε να προκύψει μία ολοκληρωμένη παρουσίαση της ενότητας, η οποία θα αποτελέσει και το σχεδιάγραμμα των βασικών σημείων του εν λόγω μαθήματος.

Ρόλος του καθηγητή

Ο ρόλος του καθηγητή δεν είναι παρεμβατικός αλλά συμβουλευτικός ώστε να διευκολύνει τη ροή του λόγου, την εξέλιξη των δραστηριοτήτων και να εγγυάται την επικοινωνία μεταξύ των μαθητών. Σκοπός της συγκεκριμένης διδασκαλίας είναι να εκχωρήσει στους μαθητές ένα μέρος από την «εξουσία» του, να αφήσει κατά μέρος τη μετωπική διδασκαλία και να οδηγήσει έμμεσα τους μαθητές στην ανακάλυψη της γνώσης. Κατά τον τρόπο αναδεικνύεται σε διαμεσολαβητή ανάμεσα στη γνώση και το μαθητή.

Προαπαιτούμενα

Εργαστήριο πληροφορικής, πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Προετοιμασία

Εκκίνηση υπολογιστών του εργαστηρίου – έλεγχος καλής λειτουργίας σύνδεσης με το διαδίκτυο – εγκατάσταση λογισμικού και φύλλων εργασίας σε κάθε υπολογιστή - οργάνωση ομάδων των τεσσάρων.

Απαιτούμενα εργαλεία/ λογισμικό ή άλλο υλικό

Επεξεργαστής κειμένου , λογισμικό παρουσιάσεων, φυλλομετρητής, εκπαιδευτικό λογισμικό «Από το παρόν στο παρελθόν» .